

Akhlaq-i zistī

i.e., Bioethics Journal

2025; 15(40): e19

The Bioethics and Health
Law InstituteMedical Ethics and Law
Research CenterInternational Association
of Islamic Bioethics

The Place of Good Faith in Production Sharing Contracts

Arezoo Malekshah^{1*}, Ahmad Ommi², Mahmoud Abbasi³

1. Department of Law, ST.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2. Department of Law, ST.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.

3. Medical Ethics and Law Research Center, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

ABSTRACT

Background and Aim: Good faith as an ethical principle, along with the developments of human society and the development of complex social and commercial relationships of the people of the society, has been established in line with human standards, social justice and fairness. This study was conducted with the aim of examining the importance and status of good faith in Production Sharing Contracts.

Methods: This research is theoretical in nature and adopts a descriptive–analytical method, with data collection carried out through library research and consultation of legal texts.

Ethical Considerations: In the present study, the ethical aspects of library study, including the originality of the texts, honesty, and trustworthiness, have been observed.

Findings: The principle of good faith and the obligation to observe it hold a special significance in contract law and govern all stages of a contract, to the extent that the existence of mutual good faith may be regarded as the very framework of any contractual relationship. This principle likewise applies to production sharing agreements. One of the manifestations of compliance with the principle of good faith in production sharing contracts is the transfer of technology. In this context, technology refers to a set of knowledge, products, processes, tools, methods, and systems that are employed in the creation of goods or the provision of services. Contract law is one of the fields in which the principle of good faith, as a standard of customary and fair conduct, plays an active and effective role, and its observance is emphasized throughout all the different stages of the contractual process.

Conclusion: Although the observance of the principle of good faith constitutes a reciprocal obligation incumbent upon both parties to the contract, in this category of contracts, due to the lack of adequate legal safeguards and the insufficient protection and effective observance of intellectual property rights by the other party, the contractor, in practice, lacks the necessary willingness to transfer and make available technology to the host country.

Keywords: Good faith; Technology; Technology transfer; Production Sharing Contracts

Corresponding Author: Arezoo Malekshah; **Email:** a.malekshah@iau.ac.ir

Received: November 2, 2024; **Accepted:** November 20, 2024; **Published Online:**, October 19, 2025

Please cite this article as:

Malekshah A, Ommi A, Abbasi M. The Place of Good Faith in Production Sharing Contracts. *Akhlaq-i zisti, i.e., Bioethics Journal*. 2025; 15(40): e19.

انجمن بین‌المللی اخلاق زیستی اسلامی مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت

مجله اخلاق زیستی

دوره پانزدهم، شماره چهارم، ۱۴۰۴

جایگاه حسن نیت در قراردادهای مشارکت در تولید

آرزو ملک‌شاه^{۱*}، احمد امی^۲، محمود عباسی^۳

۱. گروه حقوق، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. گروه حقوق، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۳. مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: حسن نیت به‌عنوان یک اصل اخلاقی، همگام با تحولات جامعه بشری و گسترش ارتباطات پیچیده اجتماعی و تجاری افراد جامعه، در راستای موازین انسانی و عدالت اجتماعی و انصاف بنا نهاده شده است. این مطالعه با هدف بررسی اهمیت و جایگاه حسن نیت در قراردادهای مشارکت در تولید به انجام رسید.

روش: این تحقیق از نوع نظری بوده و از روش توصیفی - تحلیلی بهره برده و جمع‌آوری داده‌ها در آن با استفاده از ابزار کتابخانه و مراجعه به متون حقوقی انجام پذیرفته است.

ملاحظات اخلاقی: در پژوهش حاضر جنبه‌های اخلاقی مطالعه کتابخانه‌ای شامل اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

یافته‌ها: اصل حسن نیت و لزوم رعایت آن از اهمیت ویژه‌ای در حقوق قراردادهای برخوردار است و در تمامی مراحل قرارداد حاکم می‌باشد؛ به‌گونه‌ای که می‌توان وجود حسن نیت متقابل را شاکله هر قرارداد دانست. این اصل در قراردادهای مشارکت در تولید نیز حاکم است. یکی از جلوه‌های رعایت اصل حسن نیت در قراردادهای مشارکت در تولید، انتقال فناوری است. در این معنا، فناوری به مجموعه‌ای از دانش‌ها، محصولات، فرایندها، ابزارها، روش‌ها و نظام‌هایی اطلاق می‌شود که در خلق کالا یا ارائه خدمات مورد استفاده قرار می‌گیرند. حقوق قراردادهای یکی از عرصه‌هایی است که اصل حسن نیت به‌عنوان رفتار متعارف و منصفانه، حضوری فعال و مؤثر دارد و رعایت آن در تمامی مراحل مختلف قرارداد مورد تأکید قرار می‌گیرد.

نتیجه‌گیری: هرچند رعایت اصل حسن نیت به‌عنوان تکلیفی متقابل بر عهده طرفین قرارداد است، اما در این دسته از قراردادهای، به دلیل فقدان تضمین‌های حقوقی کافی و نیز عدم رعایت مؤثر حقوق مالکیت فکری از سوی طرف مقابل، پیمانکار عملاً تمایل لازم برای انتقال و در اختیار گذاشتن فناوری به کشور میزبان را ندارد.

واژگان کلیدی: حسن نیت؛ فناوری؛ انتقال فناوری؛ قرارداد مشارکت در تولید

نویسنده مسئول: آرزو ملک‌شاه؛ پست الکترونیک: a.malekshah@iaau.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۱۲؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۳۰؛ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۷/۲۷

خواهشمند است این مقاله به روش زیر مورد استناد قرار گیرد:

Malekshah A, Ommi A, Abbasi M. The Place of Good Faith in Production Sharing Contracts. Akhlaq-i zisti, i.e., Bioethics Journal. 2025; 15(40): e19.

مقدمه

اسلام استفاده از مزایای ناشی از کاربرد علوم و دانش به دست آمده در دیگر سرزمین‌های غیراسلامی را با توجه به بالارزش بودن دانش و دانش‌اندوزی و متناسب بودن آن با حال جامعه اسلامی لازم و ضروری می‌داند. کسب علم و دانش در یک نظام بزرگ الهی مانند اسلام برجسته‌ترین ویژگی به شمار می‌رود. کلمه علم و مشتقات آن هشتصد و هشتاد بار در قرآن کریم ذکر گردیده است (۱). یکی از مهم‌ترین زمینه‌هایی که می‌تواند نحوه چگونگی استفاده از فناوری را فراهم سازد، استفاده از مفهومی به نام انتقال فناوری است. این انتقال با قواعد و شروطی انجام می‌شود که یکی از مهم‌ترین این اصول ملتزم کردن این انتقال به اخلاق و اصول اخلاقی است. انتقال درست فناوری باید با شناخت اهداف کار، منابع فناوری، نحوه ابداع، نحوه مناسب روش‌های انتقال، فاکتورهای اخلاقی تأثیرگذار، نحوه جذب و رعایت موازین و مقررات اخلاقی همراه باشد (۲). یکی از اصول مهم حاکم بر انتقال فناوری، بحث پابندی طرفین به عقد و پیمان است. پابندی به عهد و پیمان یکی از مهم‌ترین اصول اخلاقی در روابط میان انسان‌ها و عاملی در جهت رشد و تکامل و تعالی اشخاص قلمداد می‌شود. در تمامی جوامع بشری وفای به عهد و پیمان از جمله ارزش‌های مهم اخلاقی و از فضایل آدمی است. آن‌گونه که حضرت علی علیه‌السلام می‌فرماید: هیچ‌یک از واجبات خداوند که مردم با وجود اختلاف در آرا و عقاید در آن هم عقیده‌اند بزرگتر از وفای به عهد و پیمان نیست (۳). برخی از فقها معتقدند حسن وفای به عهد و یا قبح نقض آن‌ها به این دلیل نیست که خلاف آن مستلزم کذب است، بلکه به این جهت است که عقل به حسن وفای به عهد و قبح نقض آن‌ها حکم می‌کند (۴). عقلای جامعه اصل لزوم قراردادهای را پذیرفته‌اند زیرا مبنا و پایه عقلایی بر آن حاکم است. درواقع مبنای اصل لزوم قراردادهای جهت جلوگیری از بی‌نظمی در معاملات افراد جامعه و استواری قراردادهای است. این مسئله یک حکم تأسیسی شرع نیست، بلکه اسلام این اصل را مورد تأیید قرار داده و آن را امضا کرده است (۵). زمانی که قراردادی منعقد می‌شود

طرفین قرارداد باید بدان پایبند باشند، اگر طرفین قرارداد یا یکی از آن‌ها آنچه را که بر عهده گرفته، عمل نکند و یا به طرف مقابل قراردادش اعلام کند که به تعهدات قراردادی عمل نمی‌کند و یا با رفتار و عملش نشان دهد که پایبند به قرارداد نیست، نقض قرارداد محقق می‌شود (۶). در صورتی که پس از اجرای قرارداد، طرفین به عدم تطابق مفاد قرارداد با واقعیت‌های مورد انتظار از آن، به دلیل عدم صداقت یکی از طرفین روبه‌رو شوند، احتمال تخطی از قرارداد افزایش خواهد یافت (۷).

اصل حسن نیت در قراردادهای تجاری بین‌المللی، جوهر و روح قرارداد است که باید در هر مرحله حاکم باشد، زیرا به جدی‌ترین و بلندمرتبه‌ترین هدف قانون، یعنی جلوگیری از آسیب رساندن شخص به دیگران رهنمون می‌شود. این اصل نیز مانند سایر اصول کلی حقوق که در نتیجه توسعه سریع دولت‌ها و جوامع به‌عنوان نیاز پدیدار شده است، منبع پروری برای ظهور قواعد اخلاقی و حقوقی است. بسیاری از قوانین وضعی، اصل حسن نیت را در قراردادهای تجارت بین‌المللی پیش‌بینی کرده‌اند و هرگونه فعل یا ترک فعل را که با حسن نیت و الزامات آن مغایر باشد منع کرده‌اند. اصل حسن نیت یکی از اصولی است که هیچ‌کس نمی‌تواند اهمیت و ضرورت آن را به ویژه در زمینه قراردادهای تجاری بین‌المللی انکار کند. بنابراین حسن نیت بیانگر حفظ اعتماد و صداقت در تعاملات از جمله در فرایند قراردادهای تجاری بین‌المللی است (۸).

یکی از قراردادهای مهم تجاری بین‌المللی که می‌توان آن را از منظر اصل حسن نیت واکاوی نمود، قرارداد مشارکت در تولید است. قرارداد مشارکت در تولید برای اولین بار در اندونزی اجرا شد (۹). یکی از مسائل حائز اهمیت در این قراردادها این است که عدم رعایت حسن نیت و عدم پایبندی به مفاد قرارداد، در چارچوب مزبور باعث شده که انتقال فناوری با چالش مواجهه شود و طرف قرارداد (پیمانکار خارجی) در انتقال دانش و فناوری‌های مهم در این حوزه طفره رود. با بررسی و تتبع در پژوهش‌های صورت گرفته و با توجه به اینکه در این پژوهش‌ها

به‌طور جدی و عمیق به بررسی عدم رعایت حسن نیت طرف قرارداد در انتقال فناوری در این‌گونه قراردادهای پرداخته نشده، لذا ضرورت انجام این تحقیق را توجیه‌پذیر می‌سازد.

روش

این تحقیق از نوع نظری بوده و از روش توصیفی - تحلیلی بهره برده و جمع‌آوری داده‌ها در آن با استفاده از ابزار کتابخانه و مراجعه به متون حقوقی انجام پذیرفته است.

یافته‌ها

اصل حسن نیت و لزوم رعایت آن از اهمیت ویژه‌ای در حقوق قراردادهای برخوردار است و در تمامی مراحل قرارداد حاکم می‌باشد؛ به‌گونه‌ای که می‌توان وجود حسن نیت متقابل را شاکله هر قرارداد دانست. این اصل در قراردادهای مشارکت در تولید نیز حاکم است. یکی از جلوه‌های رعایت اصل حسن نیت در قراردادهای مشارکت در تولید، انتقال فناوری است. در این معنا، فناوری به مجموعه‌ای از دانش‌ها، محصولات، فرایندها، ابزارها، روش‌ها و نظام‌هایی اطلاق می‌شود که در خلق کالا یا ارائه خدمات مورد استفاده قرار می‌گیرند. حقوق قراردادهای یکی از عرصه‌هایی است که اصل حسن نیت به‌عنوان رفتار متعارف و منصفانه، حضوری فعال و مؤثر دارد و رعایت آن در تمامی مراحل مختلف قرارداد مورد تأکید قرار می‌گیرد.

بحث

۱. مفهوم‌شناسی

در این قسمت به بررسی مفاهیم حسن نیت، فناوری و انتقال فناوری خواهیم پرداخت.

۱-۱. حسن نیت

حسن نیت به معنی خوش‌نیتی، پاک نیت بودن و نقطه مقابل سوء نیت است (۱۰). منظور از اجرای با حسن نیت قرارداد، اجرای قرارداد با درستی و امانت و شیوه مطلوب در عرف است (۱۱). در تعریف دیگری از حسن نیت آمده است: عبارت است از انجام وظایفی که هریک از طرفین قرارداد یا اشخاص مرتبط

با آن انتظار دارند طرف دیگر قرارداد به صورت صادقانه، منصفانه و معقولانه به آن پایبند باشد و برای رعایت حقوق و منافع طرف مقابل بکوشد و از هرگونه سوءنیت و فریبکاری بپرهیزد (۱۲). حسن نیت، درواقع رفتار عادلانه و از روی صداقت و معقول است که از طرفین قرارداد و یا اشخاص ثالث و یا کسانی که به نحوی درگیر این قرارداد می‌شوند، انتظار می‌رود (۱۳). حسن نیت به‌عنوان یک اصل اخلاقی، همگام با تحولات جامعه بشری و گسترش ارتباطات پیچیده اجتماعی و تجاری افراد جامعه، در راستای موازین انسانی و عدالت اجتماعی و انصاف بنا نهاده شده است. آحاد جامعه با در نظر گرفتن قوانین و ضوابط حقوقی، مطابق با این اصل عمل می‌کنند. با توجه به اینکه عالم اخلاق و دنیای وجدانیات برگرفته از فطرت پاک انسانی است و رو به راستی و تعالی فکری بشر دارد، از همان آغاز در تنظیم روابط شخصی و اجتماعی انسان‌ها، اصول و ضوابط اخلاقی نقش برجسته‌ای داشته است (۱۳). صاحب نظران خارجی برای تعریف حسن نیت، تعبیر مختلفی را به کار برده‌اند. در این راستا، برخی ایفای درست و منصفانه تعهدات قراردادی، به نحوی که در عرف تجارت مقبول باشد را به حسن نیت تعبیر کرده‌اند (۱۴).

۲-۱. فناوری

فناوری به‌عنوان سخت‌افزار (تکنولوژی خروجی، مواد، تجهیزات و وسایل تولید) و نرم‌افزار (مهارت، دانش، سازماندهی و مدیریت فناوری) شناخته شده است (۱۵). از این منظر فناوری به منزله تمامی دانش‌ها، محصولات، فرایندها، ابزارها و روش‌ها و سیستم‌هایی تعریف می‌شود که در خلق کالا یا ارائه خدمات مورد استفاده قرار می‌گیرد (۱۶). فناوری حاصل موزون مهارت‌ها، دانش‌ها (دانش چرایی و چگونگی)، اطلاعات، سخت‌افزار و مدیریت مربوط به تهیه کالا و عرضه خدمات است (۱۷). این تعریف بر دو ویژگی فناوری تصریح دارد؛ یک مورد آن همان سخت‌افزار است که شامل کالاهای سرمایه‌ای مثل ابزار و وسایل تولید، ماشین‌آلات و تجهیزات است و یا اینکه همان فرمول‌ها و اختراع در قالب نرم‌افزار بروز پیدا می‌کند. مورد دیگر آن دانش فنی است،

دانش فنی شامل، نحوه به‌کارگیری فناوری است که به شکل‌های مختلف مانند، مهارت و بهره‌برداری، نگهداری و توسعه تکنولوژی و انطباق آن با اوضاع اقتصادی نمودار می‌شود (۱۸).

۳-۱. انتقال فناوری

فرآیندی است که در آن یک فناوری از یک مبدأ به یک مقصد برای تولید کالا و خدمات و همچنین دستیابی به ابزار جهت توسعه و روش‌های فناوری مربوط، مستقل از صاحب اصلی فناوری، انتقال می‌یابد (۱۷). برحسب اینکه فناوری به چه گونه‌ای باشد نحوه انتقال شکلی تفاوت خواهد داشت. مثلاً چنانچه فناوری در ماشین‌آلات و ابزار باشد، با خرید و یا گرفتن حق‌الامتياز استفاده از آن‌ها و وارد کردن آن‌ها به کشور میزبان، فرآیند انتقال صورت می‌گیرد؛ اما چنانچه فناوری در فرمول‌بندی‌ها، طرح‌ها و یا اینکه در تجارب و مهارت‌های انسان‌ها مستتر باشد آنگاه، در صورت اول، با تحویل مورد به گیرنده و در شکل دوم با حضور کارشناسان و استفاده از مهارت و تخصص آن‌ها (با آموزش نیروهای بومی و محلی) در کشور گیرنده فناوری انجام می‌پذیرد (۱۹). انتقال نوعی دادوستد است بین طرفین قرارداد، یعنی انتقال‌دهنده و انتقال‌گیرنده. نکته‌ای که حائز اهمیت است اینکه چه نوع انتقالی قرار است انجام شود. در انتقال در دنیای حقوق مال از دست مالک خارج می‌شود و در اختیار خریدار قرار می‌گیرد و در اینجا مالک شی تغییر می‌کند. مانند آنچه که در بیع انجام می‌شود. زمانی که عقد صحیح واقع شود بایع نسبت به مال حقی ندارد. در انتقال فناوری شرایط بدین شکل نیست. در واقع، طرف انتقال دهنده با انعقاد قرارداد، مالکیت، حق نظارت و کنترل خود را به‌طور کامل از دست می‌دهد. بنابراین استفاده از عبارت جذب یا کسب و تحصیل فناوری درست‌تر به نظر می‌رسد. در جذب فناوری فرآیند کلی هدایت، پیوست، گسترش و ارتقای سطح فناوری موجود و همچنین تحصیل فناوری‌های نو با توجه به برنامه‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی انتقال‌گیرنده است (۲۰).

برای مثال، طبق آمار، کشور ایران بیش از ۱۵۸ میلیارد بشکه ذخایر نفتی را داراست و ۳۳/۵ تریلیون متر معکب گاز طبیعی و در مجموع آن‌ها با دارا بودن ۳۶۶ میلیارد بشکه نفت خام، در فهرست بزرگ‌ترین کشورهای دارنده ذخایر هیدروکربوری در جهان است. ازجمله ویژگی‌های مطلوب و از اهداف اصلی و یا فرعی یک قرارداد نفتی می‌تواند انتقال دانش و فناوری و تربیت نیروی متخصص و ماهر شمرده شود (۲۱) اما بررسی در قراردادهای نفتی کشور، نشان می‌دهد تمرکز و نقطه عطف مذاکرات بین طرفین قرارداد بیشتر در حول مسائل مالی و اقتصادی و مواردی مثل میزان مالیات، سود تولید و پاداش و بهره مالکانه بوده است. ولی مسائل مهم و اساسی، مانند دانش‌افزایی مدیران و کارکنان، تربیت نیروی انسانی ماهر و کارآمد، نه در قراردادهای نفتی بدان اشاره شده و نه در قوانین و مقررات حوزه نفت بدان پرداخته شده و مواردی مثل انتقال تکنولوژی به‌عنوان امر فرعی در این‌گونه قراردادها مطرح بوده است (۲۲).

امروزه، بیش از ۱۰ درصد از تولید نفت و گاز از طریق چنین توافقی انجام می‌شود. قرارداد مشارکت در تولید، قراردادی است که فی‌مابین یک شرکت نفتی دولتی و شرکت پیمانکاری خارجی منعقد می‌شود. پیمانکار خارجی با توجه به مفاد و شرایط قرارداد به اکتشاف و استخراج نفت می‌پردازد و در قبال انجام این کار، منافع را که از تولید نفت به دست آورده با طرف مقابل قرارداد تقسیم می‌کند. انتقال فناوری در قراردادهای نفتی ازجمله موضوعاتی است که مسئولین ذی‌ربط توجه ویژه‌ای به آن دارند. نگارندگان قراردادهای نفتی، قراردادهایی را که در این حوزه جهت انجام پروژه‌های نفتی منعقد می‌کنند و یا در قراردادهای جداگانه، پیمانکاران را ملزم به استفاده از فناوری‌های نوین و انتقال آن می‌کنند؛ لیکن در عمل این امر با چالش جدی روبه‌رو است. کشور ایران در صنعت نفت قراردادهای مختلفی را تجربه کرده که قرارداد مشارکت در تولید ازجمله این قراردادها است.

۲. جایگاه حسن نیت در انتقال فناوری

رعایت اصول و ارزش‌های انسانی و اخلاقی و پایبندی به اموری همچون وفای به عهد، صداقت و درستی، انصاف، بیان کامل حقایق و دوری از هرگونه فریب و تدلیس، در قلمرو قراردادهای از مسلمات و ضروریات اجتماعی است که در دین اسلام و در آیات قرآن کریم و روایات نیز، به صورت ایجابی یا سلبی مورد تأکید قرار گرفته است (۲۳). امروزه می‌توان گفت که اصل حسن نیت، واجد ماهیتی اخلاقی - حقوقی شده و به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های جدی در روابط بازرگانی به شمار می‌رود. بدین ترتیب، این دیدگاه که اصل مذکور در حقوق تجارت نوین، روز به روز کمرنگ‌تر و بیگانه‌تر می‌شود، قابل ایراد است (۲۴). یکی از رهیافت‌های لزوم رعایت حسن نیت، تعهداتی است که طرفین قرارداد در زمان انعقاد قرارداد بر عهده می‌گیرند و نمود بارز آن را در بحث حاضر می‌توان در قراردادهای مشارکت در تولید مشاهده نمود. در ادامه به بررسی تعهدات طرفین قرارداد مزبور از منظر بکارگیری حسن نیت پرداخته می‌شود.

۲-۱. تکلیف پیمانکار به رعایت حسن نیت

در قراردادهای مشارکت در تولید پیمانکار تکالیفی دارد که براساس آن ملزم به رعایت حسن نیت و آموزش نیروی انسانی کشور و انتقال فناوری است. علاوه بر این پیمانکار ملزم به استفاده از کالاهای ساخت داخل و خدمات پیمانکاران و نیروی‌های محلی است. در قبال این تکلیف، طرف مقابل قرارداد که همان دولت است باید هزینه‌های این شروط را متعهد شود. به ویژه زمانی که پیمانکار از نیروهای محلی برای انجام پروژه استفاده می‌کند، که این مسئله مخاطراتی را به پیمانکار تحمیل می‌کند. به علاوه پیمانکار باید از محصولات داخلی استفاده نماید که ممکن است از لحاظ کیفیت و قیمت، توان رقابت با مشابه خارجی را داشته باشد (۲۵). درواقع تکلیف پیمانکار به رعایت حسن نیت در راستای منفعت و جلوگیری از ضرر و زیان ظهور می‌یابد.

۲-۱-۱. آموزش نیروی انسانی کشور میزبان

براساس این شرط قراردادی پیمانکار باید در به‌کارگیری نیروهای داخلی مساعدت لازم را به عمل آورد. برای انتقال

دانش، پیمانکار مکلف است کارکنان را که درگیر این پروژه هستند آموزش دهد. درواقع هدف از این آموزش انتقال فناوری به نحو مطلوب است؛ نظیر مهارت‌های تخصصی و حرفه‌ای که در این حوزه لازم است. اصولاً باید در قراردادهای محتوای دانش و سازوکار آن و مدت زمان آن مطرح شود.

ماده ۳۳ قرارداد مشارکت در تولید ایران مقرر داشته است: شرکت سیرپ باید استخدام کارمندان خارجی را کاهش دهد. در صورتی می‌تواند از نیروهای خارجی استفاده کند که امکان استفاده از نیروهای داخلی به دلیل نداشتن تجربه و تخصص وجود نداشته باشد. سیرپ باید با همکاری شرکت نفت ایران و آجیپ مینراریا، برنامه‌ای برای تعلیم در حوزه فنی و صنعتی برای کارکنان ایرانی تنظیم کند و برای اجرای آن همکاری لازم را داشته باشد تا کارکنان ایرانی در مدت کوتاه این تعلیم را فرا گیرند و جایگزین کارکنان خارجی شوند؛ تا بتوانند در مسئولیت بالاتر فعالیت داشته باشند (۲۶). در ماده ۴ این قرارداد آمده است: شرکت ملی نفت ایران رییس هیئت مدیره را انتخاب می‌کند و انتخاب نائب‌رئیس هیئت مدیره با شرکت آجیپ مینراریا خواهد بود و همچنین شرکت آجیپ مدیرعامل را که سمت مدیر کل را دارد انتخاب می‌کند. در اساسنامه که ضمیمه این موافقت‌نامه است وظایف و اختیارات مدیرعامل و مدیر کل مشخص شده است. اداره امور فنی شرکت به دست کارمندانی سپرده خواهد شد که به معرفی آجیپ مینراریا و به انتخاب مدیر کل تعیین خواهند شد. آنچه مشخص است این است که مواردی که در مذاکرات با شرکت‌های بین‌المللی نفتی مد نظر است بیشتر محورهای مالی و اقتصادی، سود، بهره مالکانه، مالیات، پاداش و تولید بوده است و مسائل مهم مانند ارتقا جایگاه شرکت نفت در ابعاد فنی و مهندسی، مدیریتی، تربیت نیروی انسانی متخصص و دانش‌افزایی به‌طور شایسته توجهی نشده است. در این‌گونه قراردادهای مدیرعامل شرکت که از طرف پیمانکار خارجی انتخاب می‌شود و در حقیقت گرداننده شرکت شمرده می‌شود وابسته به طرف خارجی است و به تبع آن منافع کشور میزبان برایش آنطور که بایسته است اهمیتی ندارد. ماده ۴ این قرارداد مبنی بر اداره

شرکت توسط کارکنان خارجی، نشان از حاکمیت و سیطره طرف دوم قرارداد دارد. واضح است که طرف خارجی برای حفظ برتری و انحصار خود، در راستای تأمین منافع کشور میزبان عمل نمی‌کند و برای ارتقای سطح دانش کارکنان کشور میزبان، گام مؤثری بر نمی‌دارد. اگرچه در قرارداد، شرکت سیرپ باید نیروی کار خارجی را کاهش دهد. در این قرارداد به‌طور شفاف شیوه تصدی مسئولیت‌ها در حوزه‌هایی مانند، میزان آموزش توسط پیمانکار، مهندسی، ساخت و نصب، اجرا و ... مشخص نیست. در توضیح بیشتر باید گفت، بُعد شناسایی دانش، پیش از انعقاد قرارداد و نیز در مفاد آن، دیده نمی‌شود؛ علاوه بر این، اداره امور فنی را به‌طور صریح به کارمندان تحت معرفی آجیپ سپرده و کارکنان بومی و داخلی نقشی در آن ندارند. همچنین در شرایط آن دوره، بیشتر ایرانیان شاغل در حوزه نفت، از نگاه این شرکت‌های خارجی فاقد معلومات و تجربیات لازم بوده‌اند و در نتیجه، درج این شروط، بهانه‌ای برای پیمانکار خارجی شد تا با توسل به آن، در حوزه استخدام نیروی انسانی اختیار تمام و کامل داشته باشد (۲۱).

در قراردادهای بین شرکت ملی نفت ایران و شرکت سافایر پترولیومز لیمیتد مصوب ۱۳۳۷ در بند ۵ ماده ۱۳ این قرارداد آمده است: استخدام کارمندان خارجی منوط به مواقعی باشد که طرفین قرارداد، نیروی کار دارای شرایط و تجربیات کافی نداشته باشند. در این صورت استخدام نیروی خارجی مانعی ندارد. در بند ۶ این ماده آمده است: تهیه طرح و برنامه‌ها برای کارآموزی و تعلیم صنعتی و فنی و همکاری در اجرای آن‌ها با توجه به این هدف که در نتیجه اجرای برنامه‌های مذکور، منجر به کاهش تدریجی و مرتب کارمندان خارجی به نحوی میسر گردد که در خاتمه ده سال از تاریخ اجرا، عده کارمندان خارجی شرکت ایران - کانادا از دو درصد کل کارمندانی که در استخدام آن شرکت می‌باشند تجاوز ننماید و مسئولیت‌های عالی اجرایی که توسط کارمندان غیر ایرانی اشغال شده، از ۴۹ درصد کل مقامات اجرایی موجود بیشتر نباشد. در واقع فرق این نمونه قرارداد در مقایسه با قرارداد قبلی درخصوص تقلیل

کارمندان خارجی بود که این امر باید در طی ده سال صورت پذیرد.

همچنین در قراردادهای مشارکتی ازجمله بوشکو، هوپکو و اینپکو در بند ۵ ماده ۱۲ این سه فقره قرارداد آمده است: استخدام حداقل کارمندان خارجی و حصول اطمینان از اینکه بیگانگان فقط برای تصدی مقاماتی استخدام شوند که ایرانیان حائز شرایط و تجربه لازم و قابل قیاس برای آن‌ها یافت نشوند. همچنین در بند ۶ ماده ۱۲ آمده است: تهیه طرح و برنامه‌ها برای کارآموزی و تعلیم صنعتی و فنی و همکاری در اجرای آن‌ها، با توجه به این هدف که در نتیجه اجرای برنامه‌های مذکور، تقلیل سریع و روزافزون کارمندان خارجی تضمین گردد به نحوی که در خاتمه هشت سال از تاریخ اجرا عده کارمندان خارجی اینپکو از دو درصد کل کارمندان حقوق بگیر که در استخدام آن شرکت می‌باشند، تجاوز ننماید و مقامات عالی اجرایی که توسط کارمندان غیر ایرانی اشغال شده، از سی درصد کل مقامات عالی اجرایی موجود بیشتر نباشد.

در عمل اغلب این‌گونه اشتغال‌ها در رده‌های بسیار پایین و عاری از اهمیت علمی و فنی صورت می‌گیرد. به عبارتی، فعالیت‌های تحقیق و توسعه شرکت‌های خارجی به‌طور عمده در کشور متبوع شرکت مادر انجام می‌گیرند و اگر کار پژوهشی در کشور میزبان انجام گیرد محدود به نوعی از کارهای ثانوی و جنبی می‌شود تا کنترل شرکت خارجی را در آن صنعت و فناوری خاص به خطر نیندازد (۱۹).

اصولاً شرط انتقال فناوری در بسیاری از قراردادهای نفتی درج می‌شود اما آثار آن متفاوت است. به‌عنوان مثال در برخی از نمونه‌های قراردادهای مشارکت در تولید، پیمانکار متعهد است طی ۵ سال نیروی انسانی بومی را در سطوح مدیریتی و فنی جایگزین ۹۰ درصد کارکنان خارجی نماید؛ اما از آنجا که سطح مهارت و دانش نیروی انسانی داخلی را درجه‌بندی ننموده، این هدف میسر نمی‌شود؛ چون انتقال فناوری نیاز به تخصص قابل توجهی دارد که دولت میزبان فاقد آن است. در واقع همیشه هزینه‌های آموزش بر عهده پیمانکار نیست، در برخی موارد این هزینه‌ها بر عهده دولت میزبان است (۲۷). در اینجا است که حسن نیت رخ‌نمایی می‌کند، در توضیح باید گفت

پیمانکار ملزم است دانش و فناوری را در اختیار کشور میزبان قرار دهد و آموزش نیروی انسانی کشور میزبان را انجام بدهد. اما در اینجا با در نظر گرفتن منفعت شخصی خود و به بهانه‌های واهی و گاهاً کوتاهی کشور میزبان، از این امر سرباز می‌زند. در نمونه قراردادهای یاد شده نیز تنها با آوردن موادی تکراری، به آموزش و به‌کارگیری نیروهای داخلی اشاره کرده و آن را به‌عنوان بستری برای انتقال فناوری مطرح کرده است. در صورتی که به تضمین‌های لازم در این خصوص اشاره نکرده است. ضمن آنکه نیروهای داخلی در آن برهه زمانی فاقد مهارت و تخصص بودند و این مسئله دستاویزی برای پیمانکار خارجی بوده تا از نیروهای خود استفاده نماید. در واقع کل پروژه در تسلط پیمانکار خارجی بوده است و نیروهای بومی در مشاغل پایین دستی فعالیت داشتند. در این قراردادها پیمانکار خارجی به علت عدم پایبندی به قرارداد و کسب منفعت بیشتر، عملاً اجرای این شرط را با چالش مواجه کرده است. این عدم پایبندی به قرارداد توسط پیمانکار خارجی و بی‌اعتمادی به کارفرمای ایرانی موجب ضرر در دوازدت به طرف ایرانی و وابستگی ایران به این شرکت‌ها شده است.

۲-۱-۲. تعهد پیمانکار به ارائه اطلاعات

در حقوق بسیاری از کشورهایی که اصل حسن نیت را پذیرفته‌اند، تعهد به ارائه اطلاعات را بر پایه اصل مذکور استوار می‌سازند و معتقدند که لازمه حسن نیت در دوره پیش‌قراردادی، آگاه ساختن طرف مقابل نسبت به شرایط تعهدات و افشای هرگونه اطلاعات مهم است که دستیابی به آن از حیطة پیش‌بینی معمولی طرفین خارج می‌باشد (۲۸).

طبق ماده ۸ قرارداد ایران و شرکت آجیب مینراریا: «تهیه نقشه‌های اکتشافی و همچنین تعیین شرایط و طرز اجرای آن‌ها بر عهده آجیب مینراریا می‌باشد». در ماده ۱۴ قراردادهای آبیپاک و سافایر آمده است: «کلیه طرح‌ها، نقشه‌ها، مقاطع و گزارش‌ها و جداول و اطلاعات علمی و فنی و هرگونه اطلاعات مشابه مربوط به عملیات فنی طرف دوم یا شرکت ایران - کانادا که به موجب این قرارداد مقرر است از طرف اول و طرف دوم و شرکت ایران - کانادا محرمانه تلقی شود؛

بدین‌معنا که محتویات و تأثیر آن نباید به وسیله هیچ‌کدام از طرفین یا شرکت ایران - کانادا بدون رضایت طرفین این قرارداد افشا بشود؛ منتهی در دادن چنین رضایتی بدون دلیل موجه امتناع یا تأخیر نباید به عمل آید». ماده ۱۴ قراردادهای شش‌گانه (دوپکو، ایروپکو، ایمینوکو، لاپکو، اف. پی. سی و پگوپکو) مقرر می‌دارد: «طرف اول و طرف دوم و شرکت، کلیه طرح‌ها، نقشه‌ها، مقاطع و گزارش‌ها و جداول و اطلاعات علمی و فنی و هرگونه اطلاعات مشابه مربوط به عملیات فنی طرف دوم یا شرکت را که به موجب این قرارداد مقرر است، محرمانه تلقی خواهند کرد بدین‌معنا که اسناد یا محتویات آن نباید به وسیله هیچ‌کدام از طرفین یا شرکت بدون رضایت طرفین این قرارداد افشا بشود، منتهی در دادن چنین رضایت بدون دلیل موجه، امتناع یا تأخیر نباید به عمل آید.» در این قراردادها، کلیه اطلاعات زمین‌شناسی، لرزه‌نگاری، آزمایش سنگ‌های مخزن، شکل کلی مخزن، سازوکار آن و ... در مالکیت دولت است و شرکت نفتی در گزارش‌های سالانه، ملزم به ارائه آن‌ها به دولت است (۲۹). به نظر می‌رسد این شرط نیز در تحصیل هدف مذکور ناتوان باشد، چرا که شرکت‌های نفتی خارجی به جهت حفظ وضعیت برتر و استمرار کسب منافع تجاری از ارائه اطلاعات مؤثر و کارا خودداری می‌نمایند و صرفاً اطلاعات خام و کلیشه‌ای را تحویل می‌دهند. به‌کارگیری این اطلاعات و داده‌ها نیاز به دانش روز دارد که معمولاً کشورهای در حال توسعه فاقد آن هستند. به نظر می‌رسد این شرط هم منجر به انتقال فناوری نگردد (۲۷) و در این مؤلفه نیز پیمانکار خارجی به شروط قراردادی پایبند نیست.

۲-۱-۳. بهره‌گیری از کالا و خدمات کشور میزبان

اجبار پیمانکار به استفاده از کارکنان بومی فاقد مهارت، اجناس بدون کیفیت لازم و یا پیمانکاران جزئی که در حد کار نباشد، امنیت و کارآمدی فعالیت پیمانکار را به خطر می‌اندازد. لذا پیمانکاران بر این پافشاری دارند که این الزامات به نحوی باشد که آن‌ها بتوانند کالای مورد نیاز خود را از خارج خریداری و وارد نموده، به استخدام کارمندان خارجی پرداخته و از خدمات پیمانکاران جزء خارجی (مثل پیمانکاران حفر

۲-۲. تکلیف کشور میزبان به حسن نیت

حسن نیت امروزه یکی از قواعد مهم در حیطه حقوق تعهدات است. اقتضای اصل حسن نیت آن است که اگر اطلاعات ارائه شده توسط یکی از طرفین، متضمن اسرار حرفه‌ای باشد، طرف دیگر حق استفاده از این اطلاعات برای اهداف شخصی و یا افشای آن‌ها را نداشته باشد.

در مواردی که به رغم شناسایی وظیفه طرفین در رازداری نسبت به اطلاعات دوره پیش قراردادی، هریک از آن‌ها اطلاعات را افشا نموده یا مورد استفاده قرار دهند، افزون بر منع دریافت‌کننده اطلاعات از ادامه استفاده یا افشای اطلاعات به دیگران، برای جبران زیان طرفی که اطلاعات محرمانه وی افشا شده یا مورد استفاده قرار گرفته، دو احتمال متصور است: احتمال نخست آن است که وی استحقاق دریافت غرامتی معادل زبانی را دارد که از افشای اطلاعات محرمانه یا استفاده شخصی از آن‌ها متحمل شده است. احتمال دوم دریافت معادل سودی است که گیرنده اطلاعات با افشا یا استفاده شخصی از آن‌ها به دست آورده است؛ اعم از اینکه ارائه‌کننده اطلاعات، متحمل زبانی شده باشد و یا چنین نباشد (۳۲).

بر این اساس یکی از اصول بنیادین قراردادهای تجاری بین‌المللی اصل اعتماد و محرمانه بودن اطلاعات است. حفظ اسرار و حفاظت اطلاعات از جمله موارد امنیتی یک قرارداد بین‌المللی به شمار می‌رود. با توجه به اینکه طرفین قرارداد دارای تابعیت و نظام حقوقی متفاوت هستند این احتمال می‌رود که نسبت به این اصول تسلط و آگاهی کافی نداشته باشند. از این‌رو طرفین قرارداد براساس اراده خود چگونگی حفظ اسرار مربوطه و عدم افشای اطلاعات را مشخص نموده و در مفاد قرارداد می‌گنجانند. این امر مستلزم تضمینی مناسب، مثل ایجاد زمینه‌های نقل و انتقال موضوع مورد معامله یا تحت پوشش قرارداد بیمه و ضمانت‌نامه بانکی و ... می‌باشد (۳۳).

مواردی از قبیل حفاظت کافی از مالکیت معنوی در ایجاد انگیزه برای سرمایه‌گذاری و انتقال تکنولوژی در همه کشورها، از جمله در کشورهای در حال توسعه، اطمینان از دسترسی به

خارجی) استفاده نماید (۳۰). به‌عنوان نمونه در قرارداد مشارکت در تولید کشور آنگولا، اگر خدمات ارائه شده توسط شرکت‌های داخلی از لحاظ قابلیت دسترسی و کیفیت، مشابه خدمات ارائه شده در عرصه بین‌المللی باشند و همین‌طور از نظر قیمت ۱۰ درصد بیش از قیمت خدمات مشابه خارجی‌اش نباشند، پیمانکار مکلف به به‌کارگیری همین خدمات داخلی می‌باشد. همچنین پیمانکار باید در اجرای پروژه از اموال و تجهیزات و کالاهای مصرفی تولید داخل استفاده نماید، مشروط به اینکه آن تجهیزات بومی از لحاظ کیفیت، کمیت، تاریخ تسلیم، قابلیت دسترسی و کارایی، مشابه نمونه خارجی خود باشد. در صورتی که قیمت کالاها و تجهیزات تولید داخلی ۱۰ درصد بیش از قیمت کالاهای مشابه خارجی باشد، پیمانکار خارجی تکلیفی به خرید تجهیزات داخلی ندارد (۳۱). آنچه که درخصوص انتقال فناوری باید مورد توجه قرار گیرد این است که آیا در این قراردادهای انتقال فناوری صورت می‌گرفته یا در حد شرط در قراردادهای باقی مانده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که در قراردادهای نفتی، انتقال فناوری به شکل کامل انجام نمی‌شد، یا اگر هم می‌شد ناقص بوده و مطلوب کشور میزبان نبوده است. چنان‌که در آغاز شکل‌گیری صنعت نفت در ایران تا به امروز شاهد وابستگی نفت ایران درخصوص استخراج آن به شرکت‌های نفتی بین‌المللی هستیم. تنها نکته درخور توجه در قراردادهای مشارکت در تولید این است که به آموزش و استخدام نیروهای داخلی توجه شده و موارد دیگر مغفول مانده است. درخصوص ارائه اطلاعات باید گفت در نمونه قرارداد مشارکت در تولید ایران، ارائه اطلاعات از جمله نقشه‌ها و طرح‌ها به صورت محرمانه است و ارائه و افشا آن مبنی بر رضایت طرفین است. درواقع عملاً شرکت‌های نفتی از دادن اطلاعات مهم خودداری می‌کنند و این موجب می‌شود کشور میزبان از دسترسی این اطلاعات محروم بماند. به نظر می‌رسد به دلیل محرمانه بودن اطلاعات، کشور میزبان نتواند در بخش انتقال فناوری به نتیجه مطلوبی دست یابد.

ویژه دسترسی کشورهای در حال توسعه به اطلاعات، از جمله اطلاعاتی در مورد فناوری‌های پیشرفته بر مبنای رقابتی و شرایط و مقررات منصفانه و عادلانه علاوه بر اطلاعات موجود در منابع عمومی، اقدامات لازم جهت جلوگیری از اقدامات ضد رقابتی توسط صاحبان فناوری و یا استفاده از شیوه‌هایی که به‌طور قابل ملاحظه‌ای مانع انتقال و انتشار فناوری می‌شود، در این زمینه حائز اهمیت است. کنترل چنین عملیاتی در کشورهای توسعه‌یافته بسیار معمول است؛ اما در بسیاری از کشورهای در حال توسعه فقدان اقدامات قانونی در این زمینه وجود دارد (۳۴).

طرفین قرارداد ملزم هستند بعد از انعقاد قرارداد به مفاد آن پایبند باشند. در قرارداد مشارکت در تولید پیمانکار خارجی در برخی موارد درخصوص انتقال فناوری به مفاد قرارداد پایبند نیست و این عدم پایبندی موجب بی‌اعتمادی طرفین به یکدیگر می‌شود. یکی از راهکارها برای این مشکل حفظ حقوق مالکیت فکری پیمانکار خارجی است. حقوق مالکیت فکری، حقوقی نسبت به نتایج، یافته‌ها و آثار فکری ایجاد می‌کند. حقوق مالکیت فکری قلمرو وسیعی دارد و شامل هر چیزی می‌شود که زاینده فکر و ذهن آدمی است. مخلوق فکر و ذهن ممکن است به حوزه علم، هنر، صنعت یا تجارت تعلق داشته باشد (۳۵).

با تأمین حقوق مالکیت فکری، ریسک فعالیت‌های اقتصادی و مخاطرات اخلاقی کم شده و از این طریق منفعت خالص آن افزایش می‌یابد؛ بنابراین در این شرایط بخش عمده‌ای از فعالیت‌های اقتصادی به فعلیت رسیده و قراردادها شکل می‌گیرند (۳۶). حفظ مالکیت فکری پیمانکار خارجی اگر رعایت نشود باعث بی‌اعتمادی طرفین به یکدیگر و عدم پایبندی به مفاد قرارداد می‌گردد. لذا کشور میزبان می‌بایستی در این زمینه توأم با تعهدپذیری و حسن نیت عمل نماید.

نتیجه‌گیری

حسن نیت به‌عنوان یک مقوله اخلاقی و نیز یک نهاد اخلاقی، امروزه نیاز مبرم جامعه بشری در ساحت‌های گوناگون و

برخاسته از فطرت انسانی است. مظاهری از الزام به رعایت اصل حسن نیت در حقوق بسیاری از کشورها قابل شناسایی است. یکی از عرصه‌هایی که اصل حسن نیت و رفتار درست‌کارانه حضور پررنگ و مؤثر دارد، حقوق قراردادها است که در همه مراحل مختلف قرارداد مورد تأکید می‌باشد. امروزه، با روند پرشتاب روابط اقتصادی و تجاری در صحنه‌های داخلی و بین‌المللی شناسایی صحیح حسن نیت و فرض وجود آن در روابط اقتصادی، امری اجتناب‌ناپذیر است. در قراردادهای بین‌المللی طبق اصل حسن نیت، زمانی طرفین حسن نیت را لحاظ می‌کنند که منافع مشروع یکدیگر را مراعات نمایند. در خصوص قراردادهای مشارکت در تولید احراز حسن نیت از مجرای ضرورت انتقال تکنولوژی به کشورهای در حال توسعه تولیدکننده مهم است تا در آینده بتوانند مستقلاً عمل نمایند و به تدریج وابستگی‌شان را به شرکت‌های خارجی کاهش دهند. علی‌رغم تحولات و پیشرفت‌های عظیم فنی و تکنولوژی در قراردادهای مشارکت در تولید به این مسأله به نحو مناسب پرداخته نشده است. در نمونه قرارداد مشارکت در تولید ایران، ارائه اطلاعات به صورت محرمانه است و ارائه و افشا آن مبنی بر رضایت طرفین گردیده است. در واقع این امر موجب می‌شود کشور میزبان نتواند به دانش واقعی در این حوزه دست یابد. بدین ترتیب به نظر می‌رسد برای ایجاد اعتماد میان طرفین بکارگیری تضامین مناسب و حفظ مالکیت معنوی انتقال‌دهنده فناوری و اطمینان خاطر به پیمانکار خارجی می‌تواند در این باره راهگشا باشد.

تضاد منافع

نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافع احتمالی را در رابطه با تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله اعلام نکرده‌اند.

تشکر و قدردانی

ابراز نشده است.

تأمین مالی

نویسندگان اظهار می‌نمایند که هیچ‌گونه حمایت مالی برای تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله دریافت نکرده‌اند.

ملاحظات اخلاقی

در پژوهش حاضر جنبه‌های اخلاقی مطالعه کتابخانه‌ای شامل اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

بیانیه هوش مصنوعی

نویسندگان اعلام می‌دارند که در فرایند تحقیق، نگارش و ویرایش این مقاله، از هیچ‌گونه ابزار هوش مصنوعی استفاده نشده است.

References

1. Nejad Ebrahimi A, Farshchian AH. The relationship between ethics and technology in architecture for the Islamic society. *Quarterly Journal of Islamic Architecture Research*. 2014;1(4): 114-131. [Persian]
2. Arabi SAM. Technology transfer methods. *Tadbir Monthly*. 2007; 18(179): 1. [Persian]
3. Razi MIH. *Nahj al-Balaghah*. Vol 1. Translated by Fouladvand MM. Tehran: Saeb; 2001. [Persian]
4. Majlisi MB. *Bahar al-Anwar al-Jami li-Durar Akhbar al-Aemah al-Athar*. Vol 11. 2nd corrected ed. Beirut: Al-Wafa Institute; 1984. [Arabic]
5. Shahidi M. *Principles of Contracts and Obligations*. Vol 2. 1st ed. Tehran: Majd; 2000. [Persian]
6. Kazemi M, Rabiei M. Possible breach of contract in Iranian law with a look at the Convention on the International Sale of Goods (1980) and foreign legal systems. *Journal of Civil Law Knowledge*. 2012; (1): 99-113. [Persian]
7. Kianpoor S, Tavalae R. *Measuring and improving the business environment*. 1st ed. Tehran: Hegmataneh Press; 2014. p. 50-110. [Persian]
8. Jafarzadeh S, Alkhorani SOH, Nikkhah Sarnaghi R. The role of good faith and ethics in international commercial contracts and their implementation from the perspective of civil law. *Quarterly Journal of Ethics in Technological Sciences*. 2023; 18(8): 51-55. [Persian]
9. Ing J. Production sharing agreements versus concession contracts. In *Lyon Meeting 2014 May 20*.
10. Amid H. *Amid's Persian Dictionary*. Vol 1. Tehran: Amirkabir Publications; 2000. [Persian]
11. Shahidi M. *Effects of Contracts and Obligations*. Vol 3. Tehran: Majd Publications; 2004. [Persian]
12. Naghibi A, Taghizadeh E, Shahbazinia M, Baqeri A. The place of good faith in the contract of attorney. *Knowledge of Civil Law*. 2013; 2: 39-49. [Persian]
13. Ebrahimi Y. A comparative study of the concept and effects of good faith in the conclusion, interpretation, and execution of contracts. *International Law Review (Journal of the Center for International Legal Affairs of the Presidency)*. 2011; 26(41): 61-90. [Persian]
14. Farnsworth EA. Precontractual liability and preliminary agreements: fair dealing and failed negotiations. *Columbia Law Review*. 1987; 87(2): 217-94.
15. Grosse R. International technology transfer in services. *Journal of international business studies*. 1996; 27(4): 781-800.
16. Shoja F. The efficiency of reciprocal sale contracts in terms of meeting the technology needs of the upstream sector of Iran's oil industry [thesis]. Tehran: Allameh Tabataba'i University, Faculty of Management and Accounting; 2008. [Persian]
17. Deputy of Human Resources and Management. *Strategic document for research and technology of the petroleum industry*. Tehran: General Directorate of Research and Technology, Ministry of Petroleum; 2007. [Persian]
18. Ameri F. The new model of Iranian oil contracts and the dilemma of technology transfer in the oil industry. *Public Law Research Quarterly*. 2017; 19(55): 83-107. [Persian]
19. Ameri F. Foreign direct investment and its role in technology transfer to developing countries. *Journal of Law and Policy Research*. 2001; 3(5): 39-66. [Persian]
20. Ebrahimi SN, Khoshchehreh F. Use, transfer and development of technology in Iran's upstream oil and gas industries. *Medical Law Quarterly*. 2015; Special Issue on Intellectual Property Law. [Persian]
21. Ameri F, Kazemi Najafabadi A, Mirfattah SM. Knowledge management in the historical course of upstream contracts in Iran's oil industry. *Energy Law Studies*. 2018; 4(1): 139-182. [Persian]
22. Derakhshan M. Desirable characteristics of oil contracts: an economic-historical approach to the performance of oil contracts in Iran. *Iranian Journal of Energy Economics*. 2013; 3(9): 53-113. [Persian]
23. Naqibi SA, Taqizadeh I, Bagheri A. The place of good faith in Imami jurisprudence. *Research Journal of Islamic Law*. 2014;15(1)(Serial 39): 33-57. [Persian]
24. Khazaei H. *Commercial law*. Vol 3. 1st ed. Tehran: Qanun Publishing; 2006. [Persian]
25. Aminzadeh E, Agha Babaei Dehkordi P. A study of the production partnership contract and its comparison with the efficiency of reciprocity. *Law Journal of the Judiciary*. 2014; 78(87): 7-29. [Persian]
26. Shamshiri S. *Legal aspects of technical knowledge transfer in Iran's oil and gas industry [thesis]*. Tehran: University of Tehran, Faculty of Law and Political Science; 2011. [Persian]
27. Hamidzadeh MH. *Legal analysis of the structure of production partnership contracts in oil projects [thesis]*. Tehran: Kharazmi University, Faculty of Literature and Humanities; 2011. [Persian]

28. Vanel M. Bonne foi. In: Encyclopédie Juridique, Répertoire de Droit Civil. No. 3. 1948.
29. Fabricant R. Production sharing contracts in Indonesian petroleum industry [Internet]. 1975. Available from: HeinOnline (www.heinonline.org)
30. Taghizadeh Ansari M. Legal system of production partnership contract in the oil and gas industry. 1st ed. Tehran: Islamic Azad University, North Tehran Branch; 2011. [Persian]
31. Omorogbe Y. The Oil and Gas Industry: Exploration and Production Contracts. Malthouse Press; 1997.
32. Cartwright J, Hesselink M. Pre-contractual liability in European private law. Cambridge: Cambridge University Press; 2009.
33. Ebrahimi SN, Taghizadeh E, Sarir F. A study of the legal principles governing upstream contracts in the oil and gas industry in Iran. Journal of Civil Law Knowledge. 2014; 3(2): 1-13. [Persian]
34. United Nations. Compendium of international arrangements on transfer of technology: selected instruments. New York: UNCTAD; 2001. (UNCTAD/ITE/IPC/Misc.5)
35. Mahmoudi A. The nature of intellectual property rights and its place in property law. Journal of Civil Law Knowledge. 2012;(2): 94-107. [Persian]
36. Raju K. Anti-competitive effects on intellectual property rights: emerging jurisprudence and lessons for India. Journal of Intellectual Property Law, 2013, 18(2): 1.